

УДК 37(091)(477.7)

**ПРО СТРУКТУРУ ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВОЇ КУЛЬТУРИ
СТУДЕНТІВ КЛАСИЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ**

Нечепоренко М.В.

**ПРО СТРУКТУРУ ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВОЇ КУЛЬТУРИ
СТУДЕНТІВ КЛАСИЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ**

Нечепоренко М.В.

В статті ставиться питання про одну з найбільш рухливих і активних сторін діяльності людини, яка впливає на загальний рівень і статус життя особи: це емоційно-вольова культура студента. Особистісна культура взагалі, а особливо втілення емоційно-вольових якостей і процесів у поведінці й професійній діяльності, прямо впливають на гармонізацію і співробітництво, забезпечують продуктивне співробітництво.

Ключові слова: емоційно-вольова культура, мовленнєва культура, структура емоційно-вольової культури, ділова культура.

**О СТРУКТУРЕ ЭМОЦИОНАЛЬНО-ВОЛЕВОЙ КУЛЬТУРЫ
СТУДЕНТОВ КЛАССИЧЕСКИХ УНИВЕРСИТЕТОВ**

Нечепоренко М.В.

В статье рассматривается вопрос об одном из наиболее подвижных и активных элементов деятельности человека, который влияет не только на общий уровень и статус жизни личности, но и темп движения ее к успеху это эмоционально-волевая культура студента. Личностная культура вообще, а особенно осуществление эмоционально-волевых качеств и процессов в поведении и профессиональной деятельности, непосредственно влияют на гармонизацию и сотрудничество, обеспечивают продуктивное сотрудничество.

Ключевые слова: эмоционально-волевая культура, речевая культура, структура эмоционально-волевой культуры, деловая культура.

SOMETHING ABOUT THE STRUCTURE OF EMOTIONAL AND WILLING CULTURE OF STUDENTS FROM CLASSICAL UNIVERSITIES

M. Necheporenko

The question about the most dynamical and active side of human activity, which influences level of living and the status of the person in life itself – the emotional and willing culture of student – is being raised in the article. The personal culture in general, and especially emotional and willing qualities and processes which are embodied in behavior and professional activity, influence straightly the harmonization and cooperation, provide the effectiveness of cooperation with other people.

Key words: emotional and willing culture, speaking culture, structure of emotional and willing culture, business culture.

Поняття культури визначається нами як результат втілення зусиль морально-духовного й фізичного напрямку, спрямованих на вдосконалення довкілля. Як показник бажаного рівня поведінки самої людини, особи, культура є елементом її вихованості й загального розвитку.

Щодня і щомиті ми переживаємо різні види стосунків один з одним, але намагаємось зафіксувати й зберігати тільки позитивне, приємні враження і переживання, щоб і далі успішно рухатись у напрямку здійснення своєї місії у професійній діяльності й приватному житті.

По суті морально-духовної і емоційно-вольової культури, то в основі її, на нашу думку, слід мати на увазі такі дві тісно між собою поєднані сторони почуттєвого і дисциплінуючого характеру: це емоції і воля. По-перше, це готовність позитивного почуттєвого сприйняття світу й відповідної його оцінки. По-друге, реагування на події в рамках вимог культури поведінки, міжособистісного спілкування, готовність подолати прояви негативної реакції.

Адекватне розкриття структури емоційно-вольової культури дає великі можливості для вироблення ефективної методики щодо її формування. Структура (від лат. *structura* – побудова, взаєморозміщення) визначається як спільність тривалих і міцних взаємозв'язків між численними компонентами явища, предмета, що забезпечує його

стійкість і цілісність. Кваліфікуючи структуру емоційно-вольової культури студента як багаторівневий набір фізичних, морально-духовних, практично прикладних якостей, рис, умінь, які в єдності своїй породжують гармонію, а вона в свою чергу символізує красу, в неї нами включаються такі чотири блоки показників. Ними є: почуттєвий, пізнавальний, діяльнісний і духовний. Вони між собою переплітаються найтіснішим способом і проявляються в комплексному вираженні: у рівні духовного й творчого розвитку, у поведінці, спілкуванні, виборі шляхів до успіху й визначення своєї долі через формування світогляду й культури поведінки. Розмежування та визначення структурних елементів має місце в науковому вимірові. В реальних умовах вони виступають як єдина міцна динамічна єдність, що й називається структурою.

Основні компоненти втілюються у різних конкретних процесах, які постійно переживаються особою, деколи переходячи один в один, або заперечуючи чи обмежуючи якість і дію один одного. Називаючи структурні елементи емоційно-вольової культури, ми розуміємо деяку штучність, абстрактність поділу, бо всі вони тісно зв'язані між собою та проявляються у реальній конкретній дії, в поведінці, вчинках. Але для теоретичного обґрунтування і визначення можна запропонувати такі її показники: емоційно-вольова свідомість (знання, переконання, ідеали); емоційні переживання (радість, розпач, страх, рішучість). Всі показники проявляються щоразу в культурі повсякденного життя: в побуті, зовнішньому вигляді, обладнанні житла, виборі предметів і творів мистецтва, в естетиці поведінки, характерові емоційності мовленнєвої діяльності. Окремо можна розглядати естетику міжособистісних відносин, художньо-естетичну творчість. Переконлива мотивація організаційно-естетичної педагогічної діяльності та естетика комунікативних процесів є результатом різних видів виховання, в тому числі через заняття художньою творчістю та вправлення в уміння жити за законами краси: в побуті, у виборі зразків художньої творчості, в оцінюванні предметів довкілля.

Безумовною є можливість розширення номінацій чи їх звуження за рахунок укрупнення блоків. Розроблена нами модель структури про-

цесу формування емоційно-вольової культури студента стала можливою завдяки відбору фактичного джерельного матеріалу: літературного, документального й практичного. До останнього можна віднести дані експерименту, які одержано було в ході дослідження сутності емоційної і мовленнєвої культури студентів нефілологічних і філологічних факультетів. По суті то є показники рівня загальної культури переважної більшості тих, хто навчається у класичному університеті. Рівень загальної і мовної культури студентів після проведення експерименту й спеціально організованих виховних заходів піднімався приблизно на 1,2 (іноді – 1,5) балів.

Важливим компонентом емоційно-вольової культури студента є витонченість і вишуканість мовленнєвої діяльності та відповідний рівень міжособистісного спілкування. Всі показники емоційно-вольової культури тільки в абсолютній єдності проявляються в загальній особистісній культурі поведінки й спілкування. Краса та затишок повсякденного життя, побуту, зовнішнього вигляду, житла, вибору предметів і творів мистецтва, обстановки, постійна готовність співробітництва й гармонізації міжособистісних взаємин, заняття художньо-естетичною творчістю і переконлива мотивація високого рівня організаційно-моральної і педагогічної поведінки, наявність добродійних комунікативних і ділових намірів, готовність до підтримки слабкого у виборі його поведінки в інтересах довкілля. Розбірливість у відборі та оцінюванні предметів оточення і готовність відмовитись від того, що негативно сприймається колективом колег і групою співробітників.

Аспірантами й докторантами кафедри педагогіки Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна досліджуються різні аспекти особистісної культури, в тому числі: моральної, соціальної, мовної, мовленнєвої, комунікативної, поведінкової, ділової, побутової.

По суті всі вони є показниками рівня емоційно-вольової і моральної культури переважної більшості тих, хто навчається у класичному університеті. Рівень мовної культури студентів у дослідженні В. Пасинок, Е.Г. Полатай, М.І. Алексеевої-Вовк по суті є оцінкою і їхньої емоційної культури, бо в ній виражаються різні переживання,

внутрішні наміри, мотиви діяльності, які є втіленням стану емоційної рівноваги та моральних почуттів та виражаються досить красномовно в різних видах професійної і побутової діяльності.

Витонченість і вишуканість мовленнєвої підготовки й мовної культури засвідчує внутрішній стан емоційно-морального й духовного характеру.

Провідними питаннями мовлення є багатство словникового і фразеологічного запасу: оволодіння синонімами, антонімами, умінням обрати відповідну лексичну одиницю вираження у кожному окремому випадку та зосередитися на кращому варіанті, що є важливим показником почуття задоволення чи роздратування та втілюється у мовленнєвій діяльності студента. Почуттєвий вплив процесу мовлення здійснюється не тільки в словах, але й у елементах артистизму, що виражається у міміці, жестах, пантоміміці під час розмови, у способах постановки питань і манерах відповіді; в готовності слухати й чути чи промовчати – взяти паузу. Як показує наше дослідження, мовленнєва діяльність – то є складний феномен, у якому заховані не тільки багатство думки, але й різноманіття почуттів та намірів і можливостей. На переконання Ю. Юцевича (243) і А. Капської (93), до арсеналу естетичного вираження у процесі мовлення належить і постава голосу. Людський голос – то є найдосконаліший музичний інструмент, а оволодіти ним та вміти користуватись, то є високе мистецтво, яке посилює вплив на соціальне довкілля, на самого себе, на якість роботи з людьми.

Нами були творчо використані естетико-філологічні ідеї і практична діяльність проф. О. Міхільова, Р. Піддубної, І. Ковальнової, О. Кобенка (Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна) та розроблені нові спецкурси з педагогіки, в яких проявились наші підходи до теми. Спостереження роботи кращих науковців, професорів та аналіз окремих заходів, планів виховної роботи, сценаріїв вистав, а їх – понад 50, допомагали нам у розробці моделі загальної культури студента. Вона включає в себе основні чотири складники, якими є: світогляд, почуттєво-емоційний компонент, морально-етичний, діяльнісний. Таку модель можна представити у вигляді великої геометричної фігури, в яку входять всі чотири складники, переплітаючись один з одним та виявляючись у конкретній особистості: вона думає, відчуває, вступає

в контакт, діє, супроводжуючи всі їх певними словами, поглядами, оцінками, поведінкою, судженнями.

В кожному з названих елементів висвічується висока культура.

Суть кожного з них полягає в тому, щоб посилити високий рівень загально професійної й морально-духовної культури студента, здатного до успішної діяльності в обраній галузі діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аннскова І.П. Емоційні аспекти використання особистісно-орієнтовних технологій навчання в процесі професійної підготовки майбутніх учителів. – В кн.: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. Збірник наукових праць. Випуск 5. – Київ: каф. пед. творчості, 2001. – с. 140-146.
2. Белинский В.Г. Избранные педагогические сочинения. / Под ред. А.Ф. Смирнова. – М.: Педагогика, 1982. – 288 с.
3. Бердяев Н.А. Самопознание. (Опыт философской автобиографии). – Москва: «Книга», 1991. – 447 с.
4. Бойко А.М. Інтегрований курс теорії та історії педагогіки: Індивідуальні тьюторські завдання для студентів II – V курсів: Навчальний посібник. – Полтава, 2007. – 359 с.
5. Вернадский В.И. Биосфера и ноосфера. – Москва: «Наука», 1989. – 261 с.
6. Донцов А.В. Моральна культура вчителя. (Монографія). – Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2007. – 240 с.
7. Зязюн І.А. Педагогіка добра. Ідеали і реалії. – Київ: 2000, – 308 с.
8. Капська А.Й. Педагогіка живого слова. – К., 1997. – 140 с.
9. Ключевский В.О. Русская история. Полный курс лекций. М.: ОЛМА-ПРЕСС Образование, 2004. – 831 с.
10. Нечепоренко Л.С. Спецкурс «Онто-інвайронментальна педагогіка (педагогіка гармонізації особистості з довкіллям)». Для студентів і викладачів вищих педагогічних навчальних закладів. – Харків: ХГПІ. – 2009. – 22 с.
11. Нечепоренко Л.С. Педагогічна майстерність. Монографія. – Харків: ХНУ. 2009. – 270 с.
12. Пасинок В.Г. Теоретичні основи мовленнєвої підготовки вчителя. Монографія. – Харків: ІМІС. – 2001. – 280 с.
13. Нечепоренко М.В. Емоційно-вольова культура студента/ Монографія. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2011. – 180 с.